

Otázka: Sociologie-normy, deviace, sankce

Předmět: Základy společenských věd

Přidal(a): Milca

Normativní řád

- představuje širokou škálu závazných pravidel, modelů chování (způsob oblékání, stravování, řeči, způsob práce)
- je tvořen sociálními normami (ty si osvojujeme- obsah a smysl) a normativními očekáváními (ty očekáváme)

Sociální normy

- Soustava norem, které jsou obecně platné a závazné pro každého člena společnosti, dodržování norem je posuzováno podle modelu normálního rozložení.
  - Chování, které je možno zařadit do střední části tohoto modelu je chování odpovídající normě-tzn. chování konformní. To, co se nachází mimo střed, mimo normu, je považováno za **sociální deviaci**. Na okrajích modelu normálního rozložení se nachází extrémní chování, které je převážně v případě negativní

deviace obvykle stíháno trestně, nebo jiným systémem sociální kontroly.

- Existuje zde určitý toleranční limit

Sociální deviace

- chování odlišující se od sociální normy
- Tato odchylka od normy může být negativní (častější), ale i pozitivní

negativní sociální deviace - bezdomovectví, drogy, alkoholismus, gamblerství, prostituce, kriminalita, promiskuita, sexuální zneužívání, nefunkční rodina, sekty, migrace, sebevražednost, korupce, rasismus...

pozitivní sociální deviace - striktní dodržování např. pravidel silničního provozu, abstinence, striktní dodržování zákonů, workoholismus, vědci, sportovci, vynálezci, geniové...

Sociální patologie

- označení pro negativní, obecně nežádoucí, nezdravé a nemorální společenské jevy

Příčiny sociálních deviací

Příčina není pouze jedna, ale jedná se o celou řadu příčin, které se prolínají a vzájemně ovlivňují. Faktory, které zapříčiňují vznik a projev deviací si můžeme rozdělit do 4 základních skupin.

- **biologické (genetické) faktory** - do této skupiny zařadíme vrozené metabolické defekty, fyziologické poruchy, vývojové vady.
- **psychologické faktory** - sem patří poruchy socializace během vývoje, narušený vztah k autoritám, existenční krize.
- **sociální faktory** - ty jsou způsobené technologickým pokrokem, sociálními, ale také

politickými zvraty.

- **kulturní faktory** – rozdílné normy v odlišných kulturách

Sociologické teorie sociální deviace :

Teorie diferencované asociace

Základní myšlenkou teorie je kulturní přenos deviantního chování prostřednictvím sociálního učení. Zvýšený výskyt deviantního chování je tedy kulturně přenášen v rodinách a menších sociálních skupinách.

Teorie anomie

Émile Durkheim - anomie je stav, který ohrožuje integritu (solidaritě) společnosti. Ve společnosti by měly být hodnoty a normy jednoznačně vymezeny a dodržovány. Pokud tomu tak není, nastává ve společnosti chaos a nastává stav anomie. Jde o kritický stav společnosti, ve které přestávají fungovat a ztrácejí na významu sociálně stabilizující instituce. Dochází tak k narušení jakési přirozené rovnováhy, která měla ve společnosti určitou platnost. Dle teorie É. Durkheima je větší míra soudržnosti a stability ve společnosti, čím větší je soulad mezi individuálními a společenskými potřebami a normami.

Stav anomie ovlivňují zejména podstatné změny ve společnosti, kupř. hospodářské krize, politický převrat, ekonomické změny.

Robert K. Merton-Tento sociolog uznával Durkheimovu definici anomie jako stav určité beznormovosti ve společnosti, ale její příčiny shledával v něčem jiném. Merton rozlišoval dva základní prvky sociální a kulturní struktury. První složku tvoří kulturně definované cíle, záměry a zájmy, které jsou vytyčeny jako legitimní předměty snažení a druhou složku představují přijatelné způsoby dosahování těchto cílů. Merton termínem anomie rozumí

rozpor mezi akceptovanými normami a sociální realitou. Různé formy anomického jednání vychází z toho, zda jsou jedinci ochotni respektovat platné cílové hodnoty a používat k jejich dosažení povolených způsobů či nikoli.

Teorie etiketizační

Jedinec je společností označen za devianta. Deviace zde není tedy objektivní charakteristikou lidského jednání, ale je to vlastnost, kterou tomuto chování uděluje veřejnost, která jí přímo nebo nepřímo potvrzuje. Veřejnost si tedy vytváří pravidla, která aplikuje na chování jednotlivých lidí a označuje je za devianty. Za devianta lze pak považovat toho člověka, kterému byla nálepka úspěšně přidělena.

Sociální deviace lze dle této teorie rozdělit na primární a sekundární. Primární deviací je myšleno porušení sociální normy na základě původního podnětu. Za sekundární deviací se považuje výsledek společenské reakce na primární deviantní chování, kdy reakce toho, který přijal nálepku devianta za vlastní, může vést k trvalé akceptaci deviantní role. Může to tedy vést k tomu, že pokud jednáme s osobou jako s deviantní, vzniká pravděpodobnost, že se jí doopravdy stane.

Teorie kultur a subkultur

Tato teorie označuje jako základní podnět pro vznik deviantního chování sociální tlak. Společnost je složena z množství dílčích kultur, které vznikají a zanikají. Vznik určitých delikventních subkultur je výsledkem řešení problémů. Deviace (nejčastěji delikventní chování) se tedy rozvíjí v rámci interakcí ve skupině jedinců čelících podobným problémům. Zkoumání subkultur se zaměřovalo na alternativní subkultury, především na zkoumání gangů, orientovaných kriminálně, konfliktně, nebo únikově.

Sankce

- nástrojem sociální kontroly
- Sankcí rozumíme v sociologickém slova smyslu societární reakci jedince nebo skupiny, jejímž cílem je zajistit dodržování normy

Sankce se dále dělí do několika skupin:

- **pozitivní** – to jsou sankce motivační, odměny, pochvaly, povýšení
- **negativní** – do této skupiny zařazujeme trest odnětí svobody, fyzické inzultace, posměch.
- **formální** – sankce ukládané dle předem vymezených pravidel
- **neformální** – ukládané se značnou mírou volnosti
- **represivní** – nutí násilím k podřízení se platným pravidlům

a další.

funkce sankcí:

- protektivní – ochraňují jedince (osobní svobody, vlastnictví, ochrana osobnosti)
- represivní – nápravná funkce, potlačuje a trestá odchylky od norem právního řádu
- formativní – socializační funkce, uplatňuje se prostřednictvím výchovy, vzdělávání, médií, formuje povědomí společnosti
- gratifikační – odměňuje chování, které je pro společnost žádoucí (vyhlašování umělců, sportovců ...)
- motivační – stimuluje k prospěšnému chování

zdroje: HORÁK, Vladimír. Sociologie pro nesociology. Ostrava, 2005

www.maturita.cz

www.psychoterapie-milovnice.cz

diplomová práce+stažené materiály